

Raha-asiat haltuun

Raha-asiat mietityttävät monia. Ennen rahan käsittely oli yksinkertaisempaa. Nykyään tulojen vaihtelut ovat monelle arkipäivää. Menoja taas on monenlaisia. Voi olla vaikea muistaa, mitä sopimuksia ja maksuja milloinkin tililtä menee.

Tästä oppaasta saat ajatuksia ja neuvoja raha-asioiden tarkasteluun.

Hienoa, kun luet tätä opasta!

Sisällys

1. <u>Millainen suhde sinulla on rahaan?</u>	4
1.1. <u>Näin teet taloussuunnitelman</u>	8
1.2. <u>Seuraa rahankäyttöä</u>	10
1.3. <u>Voiko taloutta tasapainottaa lainalla?</u>	11
2. <u>Kun rahat eivät riitä</u>	13
2.1. <u>Mitä on perintä?</u>	15
2.2. <u>Mikä on ulosotto?</u>	15
2.3. <u>Mitä tarkoittaa maksuhäiriömerkintä?</u>	16
2.4. <u>Velkojen järjestelykeinot</u>	17
2.5. <u>Oletko huomannut muutoksia rahan- käytössäsi tai asioiden hoitamisessa?</u>	19
2.6. <u>Pidä huolta itsestäsi</u>	20
3. <u>Auttavat tahot</u>	22

1. Millainen suhde sinulla on rahaan?

Mistä alkuun?

- Mieti, millainen rahankäyttäjä olet.
- Mieti, mistä unelmoit.
- Puhu raha-asioista lähimpien kanssa.
- Tsekkaa tulosi ja mitä toistuvia menoja sinulla.
- Ota tarvittaessa yhteyttä ammattilaiseen.

Olemme erilaisia rahankäyttäjiä: unelmoijia, nautiskelijoita, säästeliäitä, arkisia, selviytyjiä ja omanlaisiamme.

Pohdi rauhassa, mitä teet rahalla, kun saat sitä.

- Mihin raha menee?
- Mihin haluaisit rahan käyttää?
- Mitkä asiat vaikuttavat tekemiisi päätöksiin?

Tiedosta tekijöitä, jotka vaikuttavat rahan käyttöösi. Tällaisia asioita voivat olla esimerkiksi kotona opitut tavat ja aggressiivinen markkinointi. Tunnista, miten ne vaikuttavat myös muihin perheenjäseniisi, kuten teini-ikäisiin lapsiin. Meitä rohkaistaan kuluttamaan ja identiteettimme perustuu usein ostamiseen ja kuluttamiseen. Myös ympäristön näkökulmasta voisimme kuitenkin ajatella toisin.

Tunnista tunteet, jotka vaikuttavat ostopäätöksiisi. Joskus kuluttamisella voidaan hakea helpotusta epämiellyttäviltä tuntuviin tunteisiin, kuten yksinäisyyteen tai alakuloisuuteen. Meillä saattaa myös olla mielikuva siitä, millaista elämän kuuluisi olla tietyissä elämäntilanteissa. Elämänmuutoksessa nämä tiedostamattomat odotukset ja toiveet usein vahvistuvat.

Ennakointi tukee elämän hallittavuutta. Jos tulosi ovat muuttumassa, pohdi, miten se vaikuttaa talouteesi. Esimerkiksi eläkkeelle jäämistä kannattaa ennakoida selvittämällä jo hyvissä ajoin tulevan eläkkeen määrä. Paljonko kuukausitulot ovat eläkkeellä ja miten summalla selviää? Samalla voit pohtia, mistä olisit ensimmäisenä valmis luopumaan, ja mistä pitäisit kiinni niin pitkään kuin mahdollista. Mikä on sinun elämässäsi tärkeää?

Varautuminen on viisautta. Säästämällä voit tehdä haluamiasi hankintoja tai varautua pahaan päivään. Jotta voit saavuttaa unelmasi, on hyvä asettaa konkreettinen tavoite. Mieti itsellesi sopiva summa, avaa toinen tili ja siirrä sinne sopiva rahamäärä, vaikka pienikin, tulevaisuuden turvaksi. Tee varatilille säästämisestä kuukausittainen rutiini. Hyvä tulevaisuus on myös taloudellisesti turvattua aikaa.

Puhuminen selkeyttää. Rahasta kannattaa puhua, oli sitten kyse taloustilanteen muutoksesta tai rahanvaikeuksista. Puhumalla näkökulmasi laajenee, kun kuulet toisia näkemyksiä ja saat tietoa. Läheisille on hyvä kertoa, mikä mieltä vaivaa. Erityisesti parisuhteessa on tärkeää keskustella rahasta puolison kanssa. Voit kertoa myös lapsille neutraalisti raha-asioista, etenkin mahdollisista perheen taloutta koskevista muutoksista. Tärkeää on, ettet jää pohdinnoissasi yksin.

Suunnittele rahankäyttöäsi. Tiedostaminen, varautuminen ja puhuminen johtavat hiljalleen siihen, että suunnitelma alkaa syntyä mielessä. Jotta voit tuntea olevasi taloutesi tasalla, selvitä, mistä rahasi tulevat ja mihin ne kuluvat. Taloustilannetta on helpompi selvittää ja suunnitella, jos kirjaat asiat näkyviin ja pilkot ne osiin. Hallinnan tunne auttaa jaksamaan, vaikka rahaa olisi niukasti.

636 €
22 €
132 €

1.1. Näin teet taloussuunnitelman

Laske kuukausittaiset tulot

Jos sinulla on säännölliset tulot, näet tulot verkkopankista tai tiliotteelta. Jos tulot vaihtelevat, laske keskimääräinen kuukausiansio. Kelan sivuilta löydät laskurin ja palkanlaskijalta arvion uusista tuloista.

Käytä tarvittaessa apuna seuraavia dokumentteja:

- palkkalaskelmat
- päiväraha-, eläke-, asumistuki-, toimeentulotukipäätökset
- muut ilmoitukset, joissa on annettu tiedoksi maksettavat sosiaalietuudet tai muut tulot

Laske kuukausittain toistuvat menot, kuten

- vuokra tai vastike ja mahdollinen asuntolainan kuukausierä
- sähkö-, vesi-, vakuutusmaksut
- lehti-, puhelin-, nettiliittymälaskut
- suoratoistopalveluiden maksut
- päivähoitomaksut
- harrastusmaksut
- luottojen kuukausilyhennykset ja osamaksut

Verkkopankista tai tiliotteista näet, mitä laskuja olet maksanut. Kaikista säännöllisistä menoista ei tule laskua, kuten matkakulut tai lounasruokailu. Palauta myös tällaiset vakiintuneet menot mieleesi. Arvioi ruokamenesi esimerkiksi pankki- tai etuuskortin tiliotteen tai verkkopankin perusteella. Muista myös harvemmin kuin kerran kuukaudessa toistuvat menot.

200 €
1200 €
18 636 €
663 €
63 €

1.2. Seuraa rahankäyttöä

Kulutuksen seuraaminen muutaman kuukauden ajan voi auttaa huomaamaan turhia kuluja ja helpottaa valintojen tekemistä. Tee kuukausibudjetti ja seuraa rahankäyttöä esimerkiksi penno.fi -palvelun avulla. Onko sinulla kuukausimaksullisia palveluita, kuten maksukanavia, kuntosalijäsenyyksiä tai lehtitilauksia, joita karsimalla saisit enemmän rahaa käyttöösi? Elämäntilanteen muuttuessa taloussuunnitelma kannattaa tehdä myös ennakoiden tulevia tulojen ja menojen muutoksia.

1.3. Voiko taloutta tasapainottaa lainalla?

Kun tulot ovat vakiintuneet, ostetaan usein uutta ja otetaan lainaa. Lainaa voi ottaa pankista tai luottoa myöntäviltä yrityksiltä. Lisäksi asioita voi ostaa myös osamaksulla. Lainan ottaminen ei ole aina pahasta. Sitä pitäisi kuitenkin aina harkita tarkkaan. Ota mieluiten yksi laina kerrallaan ja sellaisella kuukausierällä, jolla laina lyhenee.

Jos käytät luottokorttia tai joustoluottoa, lyhennä saldoa reippaasti ajoittain, ettet joudu korottamaan luottorajaa tai ottamaan uutta luottoa. Varsinkin velan maksu velalla on hyvin petollista.

Lähipiirissäsi voi olla ihmisiä, joilla on varaa auttaa rahallisesti. Sovi heti alkuun, onko kyseessä laina vai ehkä ennakkoperintö tai jopa lahja. Lahjoituksista voi seurata myöhemmin veroja, ellet ole tarkkana määristä. Takaajia tai toisen omaisuutta vastaan otettua lainaa kannattaa erityisesti varoa. Jos joudut maksuvaikeuksiin, ihmisuhteista koituvat ongelmat voivat vaikeuttaa ratkaisujen hakemista.

Jos tarvitset lainaa, tutustu Takuusäätiön pienlanaan. Sitä voit hakea esimerkiksi muuttokuluihin, kodin hankintoihin tai auton korjaukseen.

Penno – hallitse rahojasi

Aloita
Pennon
käyttö jo
tänään!

Penno on maksuton ja helppo tapa seurata rahankäyttöä. Kun kirjaat siihen tulosi ja menosi, pysyt rahatilanteesi tasalla. Kirjaudu sovellukseen osoitteessa penno.fi tai tilaa työkirja Takuusäätiöstä.

2. Kun rahat eivät riitä

Erilaiset elämäntilanteet ja valinnat voivat johtaa tilanteeseen, jossa rahat eivät riitä. Tällöin on suuri vaara ottaa lainaa, jolla maksaa arjen menoja tai muita velkoja. Tarjolla on monia rahaa lainaavia yrityksiä. Tällöin on syytä olla tarkkana, miten toimii.

Lähde liikkeelle näin:

- Selvitä, paljonko sinulla on velkaa ja pystytkö maksamaan ne.
- Ota yhteyttä ammattilaiseen, esimerkiksi Takuusäätiön maksuttomaan neuvontaan.
- Pohtikaa yhdessä, mikä toimintatapa sopii sinun tilanteessasi.

Kirjaa kaikki menosi ja niiden eräpäivät. Arvioi sen jälkeen, mitkä laskuista ovat tärkeämpiä. Niitä ovat asuminen, työhön pääseminen, ruoka ja lääkkeet. Myös puhelin ja nettiyhteys ovat nykyään tarpeelliset. Jos rahat eivät riitä kaikkeen, ota asia puheeksi ystäviesi tai perheenjäsenesi kanssa tai ota yhteyttä ammattilaiseen, esimerkiksi Takuusäätiön maksuttomaan neuvontaan. Saat heiltä vinkkejä asioiden hoitamiseen.

Mitä voi tehdä? Ensisijaisia keinoja ovat menojen karsiminen ja lisätulojen hankinta. Jos sinun tulosi ovat pienet, etkä saa laskuja maksettua, on tärkeä arvioida, mitkä laskut kannattaa maksaa. Päästä muut maksamattomat laskut ulosottoon. Ulosotto arvioi, onko sinulla tuloja, joilla voit maksaa velkojasi. Jos sinulla on tuloja, niin ulosotto pidättää palkastasi osan velkojen maksuun. Voit laskea summan maksukiello- eli ulosottolaskurilla, jonka löydät osoitteesta: <https://asiointi2.oikeus.fi/ulosotto#/maksukieltolaskuri>

Kun ulosotto pidättää palkastasi osan, sinulle voi tulla oikeus saada toimeentulotukea. Kysy asiaa Kelasta. Voit saada velkojen järjestelyyn apua myös silloin, kun velkasi ovat ulosotossa. Velkoihin voi löytyä uusia ratkaisuja tilanteiden muuttuessa ja ajan kuluessa.

Muita vinkkejä:

- Tarkista, ovatko Kelan etuudet ajan tasalla. Voit varata Kelasta henkilökohtaisen ajan asioimista varten.
- Tarvittaessa varaa aika myös kunnan sosiaalitoimesta, koska osa tuista on tilannesidonnaisia, jolloin kannattaa selvittää sen hetkinen tilanne ammattilaisen avulla.
- Jos sinulla on sosiaali- tai terveydenhuollon asiakasmaksuja, selvitä onko tilanteessasi mahdollisuutta saada alennettua maksua vai voidaanko se jättää kokonaan perimättä. Asiakasmaksujen huojentamisesta päätetään kunnassa tapauskohtaisesti.

2.1. Mitä on perintä?

Kun et saa laskuja maksettua, laskun lähettäjä, velkoja, siirtää usein laskun perimisen perintätoimistoon. Jos et maksa laskua perintätoimiston lähettämistä maksuvaatimuksista huolimatta, sekä velkoja (laskun lähettäjä) että velallinen (sinä) voitte pyytää käräjäoikeudelta määräystä ulosoton aloittamiseksi.

2.2. Mikä on ulosotto?

Ulosotto on lakiin perustuvaa pakkoperintää. Jos et ole maksanut velkaasi, ulosotolla on oikeus periä se tulostasi. Ulosottoviranomaisella on oikeus selvittää tulot ja omaisuus. Ulosotto kohdistuu ensisijaisesti tuloihin, mutta myös omaisuutta voidaan ulosmitata. Tavanomaista kodin irtaimistoa ei ulosmitata. Ulosottoviranomaisen kanssa kannattaa keskustella ja toimia yhteistyössä.

Velat on mahdollista saada pois ulosotosta

1. maksamalla ne
2. jollakin velkajärjestelyllä tai
3. niiden perintä päättyy ennen pitkää vanhentumiseen.

Ulosotto voi olla jopa ihan hyvä keino hoitaa velkoja. Ellei sinulla ole maksukykyä, ulosottoviranomainen välittää tiedon velkojille, eikä maksua pyritä sinulta enää perimään.

2.3. Mitä tarkoittaa maksuhäiriömerkintä?

Velan tai laskun maksamatta jättäminen voi aiheuttaa luottotietoihisi maksuhäiriömerkinnän. Maksun myöhästyminen ei aiheuta merkintää heti, vaan laskusi pitää olla maksamatta vähintään 60 vuorokautta. Yleensä merkintä tulee, kun tuomioistuin antaa maksutuomion, ulosotto toteaa sinut varattomaksi tai ulosmittaus on jatkunut yli 1,5 vuotta (pitkäkestoinen ulosotto). Maksuhäiriömerkintä säilyy rekisterissä tietyn määräjän. Yleisimmin aika on kolme vuotta.

Maksuhäiriömerkintä voi vaikeuttaa monia asioita. Et voi saada uutta lainaa. Merkintä vaikuttaa myös monen sopimuksen tekemiseen, kuten vuokrasopimus, vakuutus tai puhelinliittymä. Jos tiedät, että olet saamassa maksuhäiriömerkinnän, tarkista, että tällaiset sopimukset ovat kunnossa ja maksa niiden laskut ajallaan.

Joissakin tilanteissa luottotietojen menettämisestä voi olla sinulle myös hyötyä. Kun et enää saa lainaa, et voi myöskään elää velaksi tai maksaa velkoja uusilla veloilla. Maksuhäiriömerkintä voi siis pysäyttää velkakierteen.

2.4. Velkojen järjestelykeinot

Jos sinulla on paljon velkaa tai velkaa useammalle taholle, on lainojen maksamiseksi olemassa erilaisia keinoja. Näistä saat lisätietoa kysymällä neuvoa Takuusäätiöstä tai talous- ja velkaneuvonnasta.

1. Laina omasta pankista

Jos sinulla ei ole paljon velkaa, voit kysyä omasta pankista lainaa. Oleellista on selvittää, että korko on kohtuullinen. Varmista, että saat yhdistettyä kaikki velkasi samaan paikkaan.

2. Takuusäätiön takaus

Takuusäätiön takaus sopii sinulle, jos velkaongelmasi on ratkaistavissa yhdistämällä monet eri velat yhdeksi uudeksi lainaksi. Sinulla pitää olla myös maksukykyä maksaa laina takaisin. Takaus myönnetään pankista nostettaviin järjestelylainoihin. Perintä tai ulosotto tai maksuhäiriömerkinnät eivät ole esteenä, jos takauksen saamisen ehdot täyttyvät.

3. Sosiaalinen luotto

Joissakin kunnissa on tarjolla sosiaalista luottoa, jota voi hakea velkojen järjestelyyn.

4. Käräjäoikeuden vahvistama yksityishenkilölle tarkoitettu velkajärjestely

Yksityishenkilölle tarkoitettulla velkajärjestelyllä voidaan ratkaista sellaiset velkaongelmat, joihin ei löydy muuta keinoa. Velkajärjestely on viimesijainen velkojen järjestelykeino ja sitä säätelee laki yksityishenkilön velkajärjestelystä.

Velkajärjestelyssä velkoja maksetaan oman maksukyvyn mukaan tavallisesti kolmesta viiteen vuotta ja loput, maksamatta jääneet velat saa anteeksi.

Velkajärjestelyä haetaan käräjäoikeudesta ja hakemuksen tekemisessä auttaa aina talous- ja velkaneuvoja oikeusaputoimistossa. Siellä selvitetään ja arvioidaan, voiko velkaongelmaan löytyä ratkaisu jostakin muusta keinosta heti tai muutaman vuoden kuluessa.

Lopulta velat vanhenevat, jos et ole saanut niitä maksetuksi. Kukin velka vanhenee noin 15-25 vuoden aikana. Vanhenemiseen vaikuttaa moni laki. Kysy lisää neuvoa oikeusaputoimistojen talous- ja velkaneuvonnasta.

2.5. Oletko huomannut muutoksia rahankäytössäsi tai asioiden hoitamisessa?

Pohdi myös maksuvaikeuksien taustalla olevia syitä. Joskus maksuvaikeuksien syynä voi olla sairaus (esimerkiksi masennus) tai riippuvuus (esimerkiksi päihde tai peli). Silloin sinun on tärkeä saada apua näihin asioihin sekä oman hyvinvointisi että talousasioitteesi kuntoon saattamisen kannalta. Henkilökohtaista tukea voit saada esimerkiksi sosiaalitoimesta, nuorten palveluista, diakonia-työstä tai talous- ja velkaneuvonnasta.

2.6. Pidä huolta itsestäsi

Rahahuolilla on usein vaikutusta myös yleiseen hyvinvointiisi ja mielialaasi. Tiukalla oleva talous voi tehdä muuttuvassa elämäntilanteessa eteenpäin vievien askelten ottamisesta entistä vaikeampaa. Silloin on tärkeää pitää huolta omasta jaksamisesta sekä tunnistaa, miten rahahuolet vaikuttavat oloosi.

Tilanteessa, jossa rahat eivät riitä, on vaikea nähdä mitään hyvää. Monet miettivät jopa onko elämällä merkitystä. Tärkeintä on huolehtia perusasioista eli asumisen turvaamisesta, ruuasta ja lääkkeistä. Näiden avulla pystyy pitämään kiinni kyvystä ajatella selkeästi ja löytää ratkaisuja.

On myös tärkeää olla muiden ihmisten seurassa. Moni kokee häpeää, eikä uskalla lähteä edes kotoaan ulos. Yksinäisyys pahentaa tilannetta ja saa vaikeudet tuntumaan entistä vaikeammilta. Kaikille ei tarvitse kertoa kaikkea, mutta läheisille on hyvä olla avoin. Tilanteestaan kertoessa voi saada muilta tietoa ja ideoita selviämiseen ja jopa viihtymiseen. On esimerkiksi monia tapahtumia, joihin voi osallistua, vaikkei rahaa olisikaan. Monesta kunnasta löytyy vertaistukitoimintaa, järjestöjä ja yhdistyksiä, joissa voi tavata henkilöitä, jotka ovat kokeneet saman.

3. Auttavat tahot

Takuusäätiön puhelin- ja chat-neuvonta

Puhu luottamuksellisesti omasta tai läheisesi tilanteesta. Puhelut ja neuvonta ovat maksuttomia. Voit ottaa yhteyttä mistäpäin Suomea tahansa, eikä sinun tarvitse kertoa nimeäsi.

Velkalinja palvelee numerossa 0800 9 8009 arkisin kello 10–14.

Kysy rahasta -chat on auki arkisin osoitteessa takuusaatio.fi

Talous- ja velkaneuvonta

Oikeusaputoimistojen tarjoama maksuton talous- ja velkaneuvonta on tarkoitettu yksityishenkilöille sekä pienimuotoista yritystoimintaa tekeville ammatin- ja elinkeinonharjoittajille. Neuvonta on maksutonta ja sitä voidaan tehdä myös videopuhelun avulla.

Talous- ja velkaneuvonnan asiantuntijat auttavat tilanteen kartoittamisessa, talouden suunnittelussa ja velkajärjestelymahdollisuuksien kartoittamisessa. Lisäksi he auttavat velkajärjestelyhakemusten tekemisessä.

Ota yhteyttä talous- ja velkaneuvontaan:
talousjavelkaneuvonta.fi

Kriisipuhelin – Mieli ry

Talousvaikeuksien aiheuttamista ajatuksista ja tuntemuksista voi keskustella esimerkiksi soittamalla kriisipuhelimeen numeroon 01019 5202.

Peluuri

Keskustele ja kysy peliongelma, pelaamisen rajoittamisesta tai lopettamisesta, tuki- ja hoitovaihtoehtoista tai mistä tahansa peliongelmaan liittyvästä. Soita auttavaan puhelimeen 0800 100 101.

Muut

Apua ja neuvoja voit saada myös seurakuntien ja yhdistysten auttamistoimista sekä ruuanjakelupisteistä. Lisätietoa: [Ruoka-apu.fi](https://www.ruoka-apu.fi)

Tämä opas antaa sinulle keinoja selvittää ja ennakoida rahatilannettasi elämänmuutoksissa, rahavaikeuksissa sekä tilanteeseen, jossa rahat eivät riitä.

Maksutonta neuvontaa

Velkalinja
puh. 0800 9 8009

Kysy rahasta -chat
[takuusaatio.fi](https://www.takuusaatio.fi)

Tutustu Takuusäätiön nettisivuihin.
Löydät sieltä ohjeita, tietoa ja selviytymistarinoita.

 Takuusäätiö

Autamme ihmisiä ottamaan oman talouden haltuun.